

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТУ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Іванюк Н.І.

*ІФНТУНГ, Кафедра Інформаційно-телекомунікаційних технологій та систем
76007, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська 15, ivanuknata@ukr.net*

***Анотація.** Описано основні тенденції розвитку університетської освіти і які фактори впливають на розвиток університетської освіти. Визначено місце системи вищої освіти, що одночасно є суб'єктом ринкової економіки та соціальним інститутом. Обґрунтовано вдосконалення функціонування університетської освіти України в умовах інноваційного розвитку.*

***Abstract.** Basic progress of university education trends and what factors are described influence on development of university education. The location of the system of higher education that simultaneously is the subject of market economy and social institute is determined. Perfection of functioning of university formation of Ukraine is reasonable in the conditions of innovative development.*

Вступ. Актуальність соціально-економічних процесів в сфері вищої освіти посилюють інтерес до дослідження національних систем університетської освіти.

Їх розвиток повинен здійснюватися з врахуванням особливостей глобалізації, економіки знань, європейської інтеграції, інноваційної моделі розвитку, входження в Болонський процес, що потребує вдосконалення фінансових та мотиваційних механізмів функціонування освітньо-наукової діяльності в сучасних університетах.

В ХХІ ст. найпотужнішою рушійною силою економічного розвитку і нарощування конкурентоспроможності країн на міжнародних ринках стає виробництво знань, нагромадження та їх практичне використання.

Успішність вибору та реалізації інноваційної стратегії держав у значній мірі визначається значною роллю вищої освіти в побудові наукоємних економічних систем, суспільним визнанням ідеї університету, його зв'язком з оновленням технологій здобуття знань.

В сучасному динамічно змінюваному світі університет - це перш за все вищий навчальний заклад, який є індикатором цивілізованості регіону та держави.

Проте у наші дні класичні університети постали перед серйозними викликами часу. Дослідники відмічають необхідність вирішення наступних проблем:

- 1) якою має стати нова роль університетів у світі без кордонів;
- 2) чи залишиться традиційне посередництво університетів у збереженні, передачі й поширенні знань в умовах вільного доступу мільйонів людей до практично необмежених інформаційних ресурсів;
- 3) як зміняться традиційні форми університетської освіти (лекції, семінари, колоквіуми);

4) як зберегти високу якість підготовки студентів й особистісний контакт із викладачами в умовах широкого впровадження в освіту інформаційно-комунікаційних технологій, різноманітних форм самонавчання й мобільності студентів;

5) якими мають бути нові механізми поєднання фундаментальних досліджень (як засадничого принципу класичного університету), із прикладними розробками, що сьогодні мають комерційну перспективу тощо.

Теорія і практика отримає відповіді на всі ці питання в залежності від того, наскільки системно буде врахований діапазон впливу на університетську освіту факторів внутрішнього середовища.

В сучасних умовах конкурують три парадигмальні типи освіти:

- просвітницька (опирається на традиції просвітництва);
- індустріальна (враховує реалії індустріального суспільства, але не може забезпечити розвиток освіти в умовах загальносистемних соціальних змін);
- постіндустріальна (формується разом із становленням постіндустріального суспільства).

Просвітницька парадигма освіти пов'язує своє існування з класичним університетом. За індустріальною парадигмою відбувається повне руйнування підвалин класичного університету з притаманними йому академічною свободою, автономією, повагою до людської індивідуальності, національними цінностями.

Парадигма інноваційної освіти пов'язується з інноваційною освітою, провідною роллю університетів в суспільно-економічному житті країни [2, с. 175-176].

Сучасний розвиток університетської освіти здійснюється під впливом найбільш значимих факторів:

- посилення глобалізаційних тенденцій (контекст: економічний, технологічний, політичний, соціокультурний);
- активізація постіндустріальних тенденцій (університет - епіцентр програмування регіонального економічного, соціального, культурного, екологічного розвитку; створення інноваційно-підприємницької моделі університету; університет як інститут неперервної освіти дорослого населення);
- інтернаціоналізація вищої освіти і створення загальноєвропейського простору вищої освіти та загальноєвропейського простору наукових досліджень;
- особливості соціально-економічного розвитку в Україні в процесі трансформації усіх сфер життя суспільства (необхідність зміни структури економіки в напрямку суттєвого зростання частки високотехнологічних галузей);
- розвиток інноваційного середовища (університет має формувати систему науково-освітню підготовку спеціаліста, в якій фундаментальна освіта поєднується з участю у науково-дослідній роботі);

- фактор регіонального розвитку(створення технопарків, технополісів на базі університетів дозволить всебічно використовувати науково-технічний та інтелектуальний потенціал регіонів);

- розвиток ринкових відносин (включення університетів в ринкові відносини визначає формування ринку науково-освітніх послуг).

В процесі структурного реформування освітньо-наукового комплексу України в рамках приєднання до Болонського процесу необхідно вирішити наступні основні проблеми на мікро- і мезорівні: фінансові, організаційні, кадрові, ринкові, інформаційні, психологічні.

На університетську освіту чинять вплив наступні найбільш значимі фактори зовнішнього середовища, серед яких:

- посилення глобалізації; активізація постіндустріальних тенденцій в економіці зарубіжних країн;

- інтернаціоналізація вищої освіти та створення європейського простору освіти та дослідницької діяльності.

- Серед факторів впливу внутрішнього середовища на розвиток університетської освіти найпомітнішими є:

- соціально-економічний розвиток в Україні в процесі трансформації усіх сфер життя суспільства;

- розвиток інноваційного середовища;

- фактор регіонального розвитку; розвиток ринкових відносин.

Підвищення ефективності університетської освіти в умовах відсутності інвестицій у розвиток пов'язано із пошуком нових внутрішніх ресурсів.

Головним із внутрішніх ресурсів є організаційна культура як явище, що слід діагностувати та впроваджувати її зміни в обраному напрямку.

Методика інструментальної оцінки організаційної культури дозволяє провести діагностику найважливіших аспектів організації, що визначають її культуру. Виявлено закономірність типологізації культур та моделей розвитку університетської освіти. Так, консервативній моделі розвитку відповідає ієрархічна культура, експансивній – ринкова культура, гнучкій – кланова організаційна культура, синергетичній – адхократична, чи інноваційна, організаційна культура[1, с. 95-97].

Розвиток університетської освіти означає приведення її у відповідність до нових суспільних вимог та норм, закономірностей та тенденцій розвитку XXI століття.

Для сталого розвитку потрібна поява нових моделей сталого розвитку та інноваційної університетської системи неперервної випереджаючої освіти.

Моделей, які спираються на національні та регіональні відмінності та здобувають свою визначеність енергією вільного творчого колективу особистостей.

Проведений аналіз дозволяє окреслити лише окремі риси інноваційної університетської системи освіти XXI століття:

- освіта повинна бути вільною, надавати свободу всім своїм членам,
- позбавлена обмежень вияву спонтанної людської творчості, тобто відповідати адхократичному типу організаційної культури;
- внутрішні, глибинні цінності тих, хто навчається, мають збігатися з
- цінностями інноваційної університетської системи освіти;
- наукова діяльність характеризується єдністю у різноманітті, а розподіл
- дисциплін за факультетами замінюється гнучкою системою формування багатьох тимчасових взаємозв'язаних робочих груп;
- дискурсний вибір та проблемні ситуації є надто важливими для
- професійної практики з дослідження та викладання;
- всі підрозділи академічного персоналу підпорядковані безобмежному
- формуванню робочих груп;
- університет є суспільною рамкою для багатьох проблемних галузей;
- університет має розширювати можливості для практик нерегульованої
- соціальної діяльності, що надає можливість студентам застосовувати засвоєне на заняттях та активніше підготуватися до адаптації в навколишньому середовищі[3, с. 55-56].

Висновки. Визначення у XXI ст. нової ролі університетської освіти стає невіддільним від теоретичних та прикладних досліджень в руслі тенденцій постіндустріального розвитку.

Університетська освіта представляє структуровану сукупність функціонально зв'язаних підсистем (освітньо-наукової та фундаментальних і прикладних досліджень), скоординоване поєднання яких забезпечує досягнення стратегічних цілей університету.

Як важлива функція університетської діяльності, університетська освіта поєднує фундаментальні й прикладні дослідження з професійною підготовкою спеціалістів зі створенням системи неперервної освіти, збереження національних традицій відповідно до інтересів держави та регіону.

Використані літературні джерела:

1. Вища освіта України - європейський вимір: стан, проблеми, перспективи // Вища школа. - 2008. - № 7. - С. 78-125
2. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: Монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
3. Мещанінов О.П. Сталій розвиток університетської системи освіти // Теорія і практика управління соціальними системами: Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – № 3. – С. 46